

ÉSZREVÉTELEK

az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvjavaslathoz [COM (2011) 289 végleges]

Ikt. Sz.: XX/EUJFO/1508/.../2011

Az észrevétel megtételekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a magyar jogalkotó már bevezette az árva művek felhasználásának engedélyezési rezsimjét a szerzői jogi törvény 2008-as módosításával. Ennek során a magyar jogalkotó az irányelv javaslatban is említett hatástanulmány 5. opciója mentén haladt: "az árva művekre vonatkozó állami engedély (5. lehetőség) a gondos jogtulajdonos-keresés állami tanúsítását jelenti, így nagyfokú jogbiztonságot nyújt a digitális könyvtáraknak".

Az észrevételnek természetesen nem lehet célja, hogy összevesse a magyar megoldást az irányelv javaslattal, azonban egy ismert, működő rendszer nem zárható ki az észrevételt megalapozó gondolkodásból.

Az irányelv javaslatból az alábbi megoldásokhoz fűzünk véleményt:

(1) Az árva művek jogi helyzetének kölcsönös elismerése (4. cikk) összefüggésben azzal, hogy a 3. Cikk (4) bekezdése és a 6. Cikk (4) bekezdése szerint a tagállamok biztosítják, hogy a területükön végrehajtott gondos jogtulajdonos-keresések eredményei (és a felhasználások) rögzítésre kerüljenek egy nyilvánosan hozzáférhető adatbázisban.

(2) 5. cikk (Árvamű-állapot megszüntetése) összefüggésben a 6. és 7. cikk szerint engedélyezett felhasználásokkal, elsősorban a lehívásra hozzáférhetővé tétellel.

Ad (1)

Az, hogy az egy tagállamban lefolytatott eredménytelen (a jogosult fellelése nélkül) lezáruló gondos keresés nyilvános, ingyenes árva mű adatbázis létrehozásához vezet, a szerzői jog uniós irányelvben is elismert céljának megghiúsulásához vezethet. Ezt a célt az Infosoc Irányelv¹ 9. preambulum-bekezdése fejezi ki:

"(9) **A szerzői jog és szomszédos jogok harmonizációjának a magas szintű védelemből kell kiindulnia, tekintve hogy ezek a jogok elengedhetetlenek a szellemi alkotáshoz.** Az általuk nyújtott védelem hozzájárul az alkotó tevékenység

¹ 2001/29/EK irányelv

fenntartásához és fejlődéséhez a szerzők, az előadóművészek, az előállítók és a fogyasztók, valamint a kultúra, az ipar és a nagyközönség érdekében. A szellemi tulajdon ennek megfelelően a tulajdon részeként nyert elismerést."

Ehhez képest az irányelv-javaslat egy olyan nyilvános adatbázis összeállításához vezet, amelyhez szabadon hozzáférhetnek az irányelv-javaslatban nem kedvezményezett felhasználók is. **Más szóval egy olyan adatbázishoz jön létre, amely arról tájékoztatja többek között az üzleti felhasználókat, hogy mely jogosult műveit/teljesítményeit használhatják fel engedély nélkül igen csekély jogérvényesítési kockázat mellett.**

Az árva mű nem jogosult nélküli mű. Jogosult nélküli mű nem létezik. Ha egy tagállamban az öröklési (hagyatéki eljárási), illetve jogi személyek esetén a jogutód nélküli megszűnési anyagi és eljárási szabályok logikailag zártak (van mód az utólagos vagyonrendezésre is), akkor nincs jogosult nélküli mű, legfeljebb olyan, amelyre nézve még az említett eljárást nem folytatták le, vagy amelynek a jogosultja nem lelhető fel.

Ha pedig az árva mű nem jogosult nélküli mű, ha nem közkinccs, akkor megengedhetetlen, hogy az engedély nélküli kereskedelmi célú, vagy non-profit felhasználást nyilvános adatbázissal ösztönző jogi megoldást vezessen be az Európai Unió az árva művek jogszerű felhasználásának megkönnyítésére.

Ad (2)

Az észrevételünk lényege, hogy **nem értünk egyet azzal, hogy az irányelv-javaslat az IMKA² + közszolgálati médiumok archívumaiban³ elérhető árva művek díjigény nélküli szabad lehívásra hozzáférhetővé tételét teszi lehetővé.**

Elsősorban az Infosoc irányelv 5. Cikk 2 c) és 3 n)⁴ pontjaira, valamint az alábbi preambulum-bekezdésekre hivatkozunk.

"(14) Ennek az irányelvnek az is célja, hogy ösztönözze a tanulást és a kultúrát a művek és más teljesítmények védelme által; ezzel párhuzamosan rendelkezni kell az oktatás és nevelés terén a közérdeket szolgáló kivételekről és korlátozásokról.

(22) A kultúra terjesztésének ösztönzése nem valósítható meg a szigorú jogvédelem feladásával (...)

² Iskolák, múzeumok, könyvtárak, archívumok

³ A hatályos magyar média jogban a közszolgálati médiaszolgáltatók archívumai is közgyűjtemény részeivé váltak 2011. január 1-től

⁴ 5. Cikk (2) A tagállamok a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben: (...) c) a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok, valamint az archívumok által végzett egyes többszörözési cselekmények tekintetében, amelyek közvetlenül vagy közvetve sem irányulnak kereskedelmi vagy gazdasági célra; (...), v.ö: Sztj. 35. (4)

(3) A tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg:

n) az adásvételi vagy felhasználási feltételek alá nem eső, a (2) bekezdés c) pontjában említett intézmények gyűjteményeiben nem szereplő műveknek illetve más védelem alatt álló teljesítményeknek a nyilvánosság egyes tagjai számára közvetítéssel, illetve hozzáférhetővé tétellel, kutatás vagy egyéni tanulás céljából történő felhasználása, az említett intézmények helyiségeiben e célra kijelölt terminálokon; v.ö. Sztj 35.§ (8)

(35) A kivételek vagy korlátozások egyes eseteiben a jogosultaknak méltányos díjazás jár, hogy ezáltal a védelemben részesülő műveik és egyéb teljesítményeik felhasználása ellenében megfelelő ellentételezésben részesüljenek. (...).

(36) A tagállamok azokban az esetekben is rendelkezhetnek a jogosultakat megillető méltányos díjazásról, amikor kivételekről, illetve korlátozásokról szóló olyan opcionális rendelkezéseket alkalmaznak, amelyek ilyen díjazást nem írnak elő.

(40) A tagállamok egyes nem kereskedelmi céllal működő intézmények (a nyilvánosság számára hozzáférhető könyvtárak és hasonló feladatot ellátó intézmények, így például az archívumok) javára kivételt, illetve korlátozást állapíthatnak meg. Ezt azonban a többszörözési jog körébe tartozó különös esetekre kell korlátozni. **E kivétel, illetve korlátozás nem vonatkozhat a védelem alatt álló művek és más teljesítmények on-line szolgáltatásával összefüggésben megvalósuló felhasználásra.** Ez az irányelv nem érinti a tagállamok lehetőségét arra, hogy a kizárólagos nyilvános haszonkölcsönzési jog alól a 92/100/EGK irányelv 5. cikke alapján kivételeket állapítsanak meg. **Ennek következtében olyan egyedi szerződések megkötését, illetve engedélyek megadását kell elősegíteni, amelyek kiegyensúlyozott módon részesítik előnyben ezeket az intézményeket, valamint a kultúra terjesztésére irányuló feladatuk megvalósulását".**

Másodsorban hivatkozunk a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról szóló 2006/115/EK irányelvre, amely még a dologi könyv/folyóirat példány **nyilvános haszonkölcsönzése esetére is csak korlátozott szabad felhasználást enged, valamennyi könyvtár számára a szabad felhasználás díjigény nélkül nem engedhető meg.**

E szabályok EUB értelmezésének, az Szjt-t módosító 2008. évi CXII. tv.7. §-hoz fűzött indokolásban felsorolt kötelezettségszegési eljárásoknak köszönhető, hogy a magyar törvény is bevezette a nyilvános haszonkölcsönzési díjigényt (Szjt 23/A.§), és az országos szakkönyvtárakra korlátozta a szabad felhasználást.

A napokban hozta meg az EUB a döntését a C 271/10⁵. sz. haszonkölcsönzési díjazási ügyben. Az EUB megállapította, hogy a díjazásnak lehetővé kell tennie a szerzők számára, hogy megfelelő jövedelmük legyen. Az összeg nem lehet pusztán szimbolikus, a felhasználás mértékét is tükröznie kell (a belga állam a könyvtárba beiratkozottak száma alapján jelképes összegű jogdíj fizetését írta elő).

Ha ezt összevetjük azzal, hogy online felhasználásokra - távoli hozzáférés biztosítására - nem írható elő még az IMKA szervezetek számára sem szabad felhasználás az Infosoc Irányelv szerint, akkor érthetetlen, hogy az irányelv- javaslat miért nem biztosítja az előkerülő (re-appearing) szerzők számára, hogy az elévülési időn belül (ideértve természetesen az elévülés nyugvását is) díjigényt érvényesíthessenek műveik online felhasználására tekintettel. **Ahogy ezt a jogot az irányelv-javaslat biztosítja az egyéb felhasználásokra nézve (7. Cikk), ugyanúgy biztosítani kell a non-profit felhasználások esetére is. Ez elkerülhetetlenül következik a nyilvános haszonkölcsönzési joggal kapcsolatos európai bírói gyakorlatból.**

⁵ Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA) kontra Belgische Staat